

Sosyoloji Derneđi, Türkiye

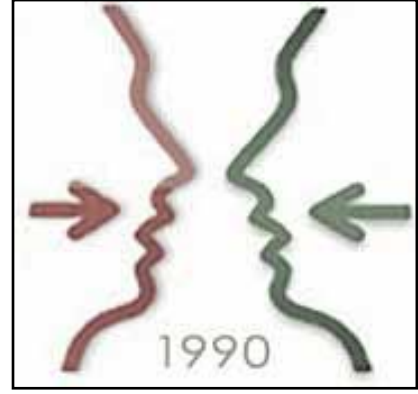
Sosyoloji Araştırmaları Dergisi

Cilt: 15 Sayı: 1 - Bahar 2012

Sociological Association, Turkey

Journal of Sociological Research

Vol.: 15 Nr.: 1 - Spring 2012

.....

Hane İçi Kaynak Dağılımının Yoksul Olma Olasılığı ve Yoksulluk Açığı zerindeki Etkisi: Türkiye'de Kentsel Kesim İçin Bir Uygulama

Selim ÇAĞATAY
Mehmet ZANBAK

HANE İÇİ KAYNAK DAĞILIMININ YOKSUL OLMA OLASILIĞI ve YOKSULLUK AÇIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRKİYE’DE KENTSEL KESİM İÇİN BİR UYGULAMA

**Selim Çağatay
Mehmet Zambak**

Özet

Bu çalışmada öncelikle, Türkiye’de kentsel alanlar için 2003 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi verileri ve parasal yaklaşım yöntemi ile açlık sınırı tespit edilmekte, yetişkin kişi başına gerekli kalori ihtiyacı ve bunu sağlaması gereken besin sepetinden yola çıkılarak hanelerin aylık yapması gereken gıda harcaması belirlenmektedir. Daha sonra açlık sınırında yaşayan hanelerin giyim ve barınma harcamaları kullanılarak yoksulluk sınırına ulaşılmaktadır. İkinci aşamada yatay kesit ekonometrik analizlerle yoksul olma olasılığını ve yoksulluk açığını etkileyebilecek faktörler analiz edilmektedir. Bu faktörler sosyal, demografik ve ekonomik değişken grupları altında sınıflandırılmakta fakat çalışmanın ayırt edici özelliği olarak, özellikle hane içinde var olan kaynakların ve kazanılan gelirin kadın ve erkek arasındaki dağılımının etkileri incelenmektedir. Çalışmada, kadının ekonomik ve sosyal statüsünün hanede elde ettiği kaynaklarla yükselme gösterdiği, kadının eğitim seviyesinin ve işteki statüsünün hanenin yoksul olma olasılığı ve yoksulluk açığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Açlık sınırı, yoksulluk sınırı, yoksulluk açığı, hane içi kaynak dağılımı, kadının statüsü*

JEL Kodları: *D13, I32*

**IMPACT of INTRAHOUSEHOLD RESOURCE ALLOCATION on
POSSIBILITY of BEING POOR and POVERTY GAP:
A CASE STUDY in URBAN AREAS of TURKEY**

Abstract

In this study, at the first stage food-poverty line is determined for urban areas in Turkey by utilizing the monetary approach and using year-2003 Household Budget Survey data. Then basing on per adult required calorie intake and the necessary food basket to provide this, household level minimum required monthly food expenditure is calculated. Poverty line is determined by using the clothing and accommodation expenditures of the households living under food-poverty line. At the second stage, by utilizing cross-section econometrics, the factors that may affect the possibility of being poor and poverty gap are analyzed. These factors are grouped under demographic, social and economic indicators however, as the unique contribution of this study, the specific impact of intrahousehold distribution of resources and income among man and woman is also analyzed. It is observed that women's economic and social status which improves with the resources that accrue to women, women's education level and her status in the job have a decreasing impact on the possibility of being poor and reduces the poverty gap.

Keywords: *Food-poverty line, poverty line, poverty gap, intrahousehold resource allocation, status of woman*

JEL Codes: *D13, I32*

1. Giriş

Hanehalkı davranışı teorisi ekonomi yazınına ilk kez 1960’larda Gary Becker tarafından tanıtılmıştır. Uzun yıllar çoğu ekonomist hanehalkını, kaynaklarını birleştiren ve aynı tercihlere sahip bireylerden oluşan tek bir ekonomik aktör olarak ele almıştır. Bu özelliklere sahip hanehalkı modelleri “tekil hanehalkı (unitary household)” modelleri olarak adlandırılmış fakat son dönemlerde ilgili uygulamalı yazında çok sorgulanmıştır. Özellikle hane içindeki kaynakların birleştirilmesi ile hane içi bireyleri hedefleyen transfer politikalarının etkisiz ve başarısız olacağı ileri sürülmektedir. Örneğin Haddad vd. (1997) bu konuya ilişkin olarak “tekil hanehalkı” öngörüsü altında oluşturulacak politika önerilerinin nasıl başarısız olacağını tartışmaktadır. Literatür ayrıca birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede hane kaynaklarının hane içinde eşit dağılmadığını ve hatta dağılımın genelde kadın ve çocuklar aleyhine olduğunu göstermektedir (Behrman, 1997; Haddad vd., 1997). Roushdy (2004) özellikle az gelişmiş ülkelerde ve kırsal kesim hanelerinde kadınlar ve çocuklar aleyhine dağılan kaynakların doğal olarak bireylerin tercihlerine de yansıdığını vurgulamaktadır. Örnek olarak Güney Sahra Afrika ülkelerinde kız çocuklarının hane gelirinden aldıkları payın erkeklerinkinin çok altında olduğunu belirten Roushdy, bunun sonucu olarak kız ve erkek çocuklar arasındaki kilo farkının oldukça yüksek olmasını göstermiştir. Ayrıca bu bölgedeki ve diğer az gelişmiş ülkelerde erkeklerin kızlara göre daha çok eğitilmiş oldukları, bu nedenle hane gelirinden daha çok eğitim harcaması payı aldıkları görülmektedir. Bu konuda uygulamalı yazın birçok örnek sunmaktadır. Örneğin, Haddad ve Hoddinott (1994) kırsal Cote d’Ivoire’da hanede kadının gelirinin toplam hane geliri içindeki payı arttıkça çocuklara daha iyi bakıldığını göstermektedir. Erkekler gelirlerini genellikle sigara, alkol gibi tüketim mallarına harcarken, kadınlar daha çok çocukları ve hanenin gerekli ve zorunlu harcamaları için harcamaktadır. Bu nedenle hanehalkı harcamalarının dağılımı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kadınların işgücü piyasasına dahil olmasıyla birlikte gelirinin artması, hanede gıdaya ayrılan bütçenin artmasını ve bu yolla hanehalkı üyelerinin daha iyi beslenmesine katkı sağlarken; sigara ve alkole ayrılan bütçenin azalmasına neden olmaktadır. Özellikle bebek ve çocuklar için yapılan gıda, sağlık ve eğitim harcamalarının bu durumdan olumlu yönde etkilendikleri görülmektedir (Uçar, 2011).

Yine bazı ülkelerde kadının, ücretsiz işçi olarak tarlada veya ücretli bir işte ailesini

geçindirmek zorunda olduğu için çalıştığı bilinmektedir. Hatta çoğu durumda işgücü piyasasındaki ayrımcılık nedeniyle, yüksek kazançlı ve vasıf gerektiren bazı işler kadınlara kapalı tutulurken; kadınların eşit değerdeki iş için eşit ücret alamamaları, yarı zamanlı, düşük statülü, enformel işlerde çalışmaları ve sendikalaşma oranlarındaki düşük düzeyden dolayı işgücü piyasalarında ikincil konumda yer almaları durumu karşımıza çıkmaktadır (Erdut, 2001; Ulutaş 2009).

Özellikle az gelişmiş ve çoğu gelişmekte olan ülkede kadının hanedeki statüsü düşük seviyede kalmakta, karar mekanizmasına katılımı sınırlı olabilmektedir. Halbuki toplumda yaşlı, çocuk, engellilerle birlikte sosyal dışlanmaya en çok maruz kalan kesim arasında yer alan kadınların, hanenin diğer üyelerinin refahını ilgilendiren birden fazla görevi üstlenmiş olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Öztürk ve Çetin, 2009; DPT, 2006). Kadının hanedeki karar mekanizmasına dahil olması, kadının geliri ve eğitim seviyesi ile doğru orantılıdır. Bu nedenle hanenin kaynak dağılımını kadın ve çocuklar lehine kaydırmak için başta kadının eğitim seviyesi artırılıp, istihdam edilmesi sağlanmalıdır. Benzer şekilde Lundberg vd. (1997) ve Uçar (2011), kadının hane içindeki gelirinin artmasıyla birlikte, kadının hane harcama kalıpları üzerinde daha etkili olduğunu ileri sürmekte, Duflo (2000) ise, kadınlar tarafından alınan transferlerin daha çok kız çocukları için kullanıldığını göstermektedir. Bir başka çalışmada Thomas (1993), kadının hane geliri üzerindeki etkisinin artmasıyla bütçe içinde eğitim, sağlık ve barınma harcamalarının arttığını göstermektedir. Glick (2002), kadının eğitim düzeyi ve istihdam ediliyor olmasının aile içi kararlara katılımını artıran en önemli unsurlar olduğunu belirtmiş, özellikle bu iki unsurun artırılması kadının hanehalkı harcamaları üzerinde daha çok söz sahibi olmasını sağladığını, bu yolla bebek ve çocukların daha sağlıklı bir hayat sürmelerine olumlu etki yaptığını vurgulamıştır. Buna ek olarak kadının toplumun diğer üyeleriyle sosyal ilişkide olması da hanedeki alınacak kararlara katılımını arttırmaktadır. Kadın ve eşi arasındaki eğitim seviyesi farkı ile kadının işteki statüsü, kadınların hanedeki alınan kararlara katılımını arttıran diğer önemli arasında sayılabilir.

Kadınların hanehalkı kararlarına katılımında erkekler tarafından dışlanması, aile içi şiddeti de beraberinde getirmekte, kadınların yoksulluğu, gelir ve servet temelli ekonomik

yoksunluklar kadar, yasal ve toplumsal haklardan mahrumiyet, toplumsal dışlanmışlık ve kadına yönelik şiddet biçiminde de karşımıza çıkabilmektedir (Sallan Gül, 2005). Özellikle kırsal kesimde yaşayan ailelerde, kadınların özerkliğinin kentlerdekilere göre daha düşük olması ve bu kadınların gelir elde etmeleri durumunda bile, kendi gelirini kullanmada söz sahibi olamamaları yadsınamaz bir gerçektir (Dinçoflaz, 2009). Bunun da temel nedeni olarak kırsal kesimdeki kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması ve gelirlerinin sürekli olamaması gösterilebilir. Kadının hanehalkı kararlarında daha etkin olması anlamına gelen kadının güçlendirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında önemli bir unsurdur. Toplumsal cinsiyet eşitliğini yaymayı ve kadının statüsünü geliştirmeyi amaçlayan destek ve güçlendirme politikalarının başarısı, cinsiyete dayalı bakış açısının, toplumun bütün alanlarını ilgilendiren genel politikalarla bütünleşmesine ve önlemlerin yeterli kurumsal ve mali desteklerle her düzeyde uygulanmasına bağlıdır (Uçar 2011). Hanenin toplam faydasının artması için bütünleşik politikaların oluşturulması yanında, kaynak dağılımı yönetiminin kadına devredilmesi ya da en azında kadının karar mekanizmasına dahil edilmesi gerekmektedir. Çoğu toplumda görüldüğü gibi bebek ve çocukların bakımı, beslenmesi ve sağlıklı birey olması için gerekli işler daha çok kadınlar tarafından yapılmakta, emeğin değersizleştirildiği aile işlerinin yanında, ücretli çalışmak suretiyle gelir getiren de bir rolü de üstlenebilmektedir (Ulutaş, 2009). Ailedeki bu tür rolleri özellikle bebek ve çocukların refahı üzerinde önem arz etmektedir çünkü kadınların erkeklere göre çalıştıkları işlerinden elde ettikleri geliri, bebek ve çocukların beslenme, sağlık ve eğitim harcamalarına daha çok oranda ayırdıkları görülmektedir. Özellikle bebek ve çocuk sağlığını korumak ve bunun sonucunda toplumsal bir kalkınma ivmesi yakalayabilmek için kadınların daha yüksek oranda işgücüne katılmalarının sağlanması uygulanacak en önemli politikalar arasında sayılabilir (Lundberg vd., 1997). Bu paralelde uygulanması gerekli bir diğer politika ise, çalışan kadınların çalışma koşullarının, sürelerinin ve ücretlerinin yeniden düzenlenmesi olmalıdır. Geçici çalışılan işin sürekli hale getirilmesi, hanenin refahını doğrudan etkileyen bir başka unsurdur (Güneş,2011). Çünkü kadınlar için elde ettikleri gelirin seviyesi yanında -gelirin düzensizliğinin yarattığı belirsizlik ve gerginlikle yakından ilgili bir olgu olması nedeniyle- düzenli olarak elde edilen gelirin veya verilen yardımların kişilerin eline bir miktar para geçeceğini bilmelerini sağlaması, hissettikleri gücü etkilemektedir (Buğra ve Keyder, 2007).

Başta da belirtilen “Tekil hanehalkı” modellerinin sorgulanması, alternatif olarak “kollektif hanehalkı” modellerinin doğmasına sebep olmuştur (Roushdy, 2004). Bireylerin aynı hane de yaşasalar da tüketim tercihlerinin ve alışkanlıklarının farklı olması kaynak dağılımının da farklı olmasına neden olmaktadır. “Kollektif hanehalkı” modelleri, hanehalkı içinde tercihlere, karşılıklı bağımlılık ve kaynak dağılımına ilişkin hipotezlere, sosyal normlara ve sosyo-kültürel faktörlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. İlgili yazın üç tip “kollektif hanehalkı” modeline gönderme yapmaktadır: “Pareto-etkin” modeller (Chiappori, 1988, 1992); “işbirliği içinde hanehalkı pazarlık” modelleri (McElroy ve Horney, 1981; Manser ve Brown, 1979) ve “işbirliği içinde olmayan hanehalkı pazarlık” modelleridir (Haddinot ve Haddad, 1995; Lundberg ve Pollak, 1993).

Kamunun yaptığı transfer ödemeleri bu farklılıktan dolayı hanede eşit olarak dağıtılamamakta, kadınlar ve çocuklar aleyhine bir durumun oluşması kaçınılmaz olmaktadır. Kollektif modelde, hane davranışları ile tercihleri, fiyatların ve hane gelirinin değişmesine göre de farklılık göstermektedir. Hane içi kaynak dağılımını etkileyen diğer faktörler arasında hanedeki bireylerin kırdan ya da kentte ikamet ediyor olması, etnik yapıları, bölgeye has özellikler de sıralanabilir. Özellikle toplumun kadına bakışı ve bunun sonucunda ortaya çıkan kadının yapabilirlik gücü kaynak dağılımını en çok etkileyen unsurdur (Quisumbing ve Maluccio, 1999).

Udry (1996), Chiappori (1992) ve Browning ve Chiappori (1998) “kollektif hanehalkı” modellerinin ortak implikasyonu olarak hanede gerçekleşecek bireysel kaynak kontrolündeki bir değişimin hane içi kaynak dağılımını da değiştireceğini söylemektedir. “Kollektif hanehalkı” modelleri “tekil” modellerin aksine hanede tercihlerin aynı kabul edilemeyeceği ve kaynakların birleştirilmeyeceği varsayımına dayanmaktadır. Buna ek olarak “kollektif hanehalkı” modelleri hane içi kaynak dağılımının bireylerin farklılığını ve pazarlık gücünü yansıttığını söylemektedir. Bir başka çalışmada ise Quisumbing ve Maluccio (2000) “tekil” ve “kollektif” modellerin altyapısını oluşturan teorik ve uygulamalı yazını karşılaştırmaktadır¹.

1 Benzer çalışmalar için Chiappori (1992), Lundberg ve Pollak (1993), Manser ve Brown (1980), McElroy ve Horney (1981)’a bakılabilir.

Bu çalışmada amaç, öncelikle literatüre “parasal yöntem” olarak geçen metodoloji ile Türkiye kentsel alanları için açlık ve yoksulluk sınırı belirlemek, daha sonra yoksul olma olasılığı ve yoksulluk açığını etkileyen faktörleri ekonometrik olarak tahmin etmektir. Aynı zamanda çalışma, “haneîçi kaynak dağılımı” konusundaki literatürü ve bunun hanenin harcamaları üzerindeki etkisini okuyucuya hatırlatmayı hedeflemektedir. Çünkü, parasal yöntemlerle hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı ve hanehalklarında yetişkin başına düşen harcamalara kıyasla bulunan aç ve yoksul sayısı, haneîçi kaynak dağılımına ve farklı cinslerin harcamaları üzerindeki etkisine büyük ölçüde tabidir. Çalışmanın dayandırıldığı veri tabanı, haneîçi kaynak dağılımını ve “kadının” yapabilirlik gücünü özellikle ölçmek üzere toplanmış ve düzenlenmiş değildir. Bu sebeple çalışmanın gerçekleştirilmesi önünde bir kısıt olarak durmaktadır. Fakat yine de, konunun önemine istinaden, haneîçi kaynak dağılımını ve “kadının” yapabilirlik gücünü göstermeye yönelik değişkenler oluşturulmuş ve aynı sebeple ampirik analiz haneîçi kaynak dağılımının yoksulluk açığı üzerindeki etkisini de incelemeye çalışmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde analizlerde kullanılan veri seti ve açlık ve yoksulluk sınırını bulmak için kullanılan yöntem anlatılmaktadır. Takip eden bölümde ampirik analiz ve bulgular verilmekte, çalışma dördüncü bölümde sonuçlandırılmaktadır.

2. Yöntem

2.a. Veri Seti

Bu çalışmada gerçekleştirilen ampirik analiz için gereksinim duyulan bilgi hanehalkı düzeyinde demografik ve sosyo-ekonomik istatistikî veridir. Türkiye’de bu konuda ve hanehalkı/fert düzeyinde en geniş ve derin bilgiyi içeren veri seti Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen Hanehalkı Bütçe Anketi yoluyla elde edilmektedir. Çalışmada, içerdiği bölgesel ayırım ve örneklem büyüklüğü sebebiyle 2003 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi kullanılmaktadır. Örneklem oluşturulurken tabakalı iki aşamalı küme örnekleme yöntemi kullanılmış ve hanehalklarına ilişkin Türkiye (kır ve kent), NUTS² düzey 1 ve NUTS düzey 2 bazında çıktı elde edilmesi hedeflenmiş, Türkiye genelinde 25.920 hane ve 107.000 fert kapsamıştır. Burada belirtilmesi gereken bir nokta çalışma boyunca kullanılan “hane reisi” kavramının tanımıdır. Her ne kadar medeni kanunda “hane reisi” kavramı ve bunun “erkek” olduğu önkabulu kaldırılmış olsa da, “hane reisi” çalışmada görüşme sırasında hanehalkının yaptığı beyana bağlı kalınarak

2 Nomenclature of Units for Territorial Statistics in the European Union.

belirlenmiştir. Örneklemin tamamına yakınında hanehalkı “çalışan babayı” reis olarak beyan ettiğinden, çalışmanın geri kalanında hanereisi, hanede çalışan babayı tanımlamaktadır.

Hanehalkı Bütçe Anketinin içerdiği ana bölüm başlıkları hanehalkı kompozisyonu; hanehalkının sosyo-ekonomik durumu; hanehalkının tüketim kalıbı; dayanıklı tüketim malı stokları ve ilgili beklenen harcamalar; hanehalkının tüketim harcamaları; hanehalkının kendi üretiminden tüketimi; hanehalkı ayni geliri; hanehalkının hediye, yardım ve promosyon türünden geliri; hanehalkı tarafından yardım ve hediye olarak verilmek üzere satın alınan mal ve hizmetler; tüketim dışı harcamalar (tasarruflar, taksitler, borç ve kredi ödemeleri); hanehalkı gelir ve işgücü kompozisyonu; tarımsal mal varlığı ve gelir ve harcama dengesidir.

2.b. Açlık ve Yoksulluk Sınırının Parasal Yaklaşım Temelinde Belirlenmesi

Çalışmada parasal yaklaşım temelinde iki farklı yoksulluk sınırı hesaplanmaktadır. Bu sınırlardan ilki, salt besin ihtiyaçlarını içeren, besin yoksulluk sınırı (açlık sınırı), diğeri hem besin hem besin dışı temel ihtiyaçları içeren besin ve besin dışı yoksulluk sınırıdır (yoksulluk sınırı). Açlık sınırı, besin ihtiyaçlarının maliyetinin belirlenmesi yoluyla hesaplanırken, yoksulluk sınırı besin ihtiyaçlarının maliyeti ile besin dışı temel ihtiyaçları karşılayabileceği öngörülen besin dışı harcamaların toplanması yoluyla hesaplanmaktadır.

Açlık Sınırının (Besin Yoksulluk Sınırı) Hesaplanması

Salt besin ihtiyaçlarını içeren açlık sınırının hesaplanmasında kalori yaklaşımından hareket edilmektedir. Kalori yaklaşımında ilk olarak, bir yetişkinin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarı hesaplanmaktadır. Bu çalışmada, bir yetişkinin ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarı, Baysal (1991)'in çalışmasından yola çıkılarak hesaplanmaktadır. Baysal'ın çalışmasında orta derecede fiziksel çalışma yapan bireylerin, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları kalori miktarları yaş ve cinsiyet farklılıkları göz önüne alınarak ortaya konulmaktadır. Bu çalışmada, bir yetişkinin ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarı, 12 ile 50 yaş arasındaki yaş gruplarının cinsiyetlerine göre ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarları dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Bir yetişkin için günlük kalori miktarı hesaplanırken, 12 yaş üstünün dikkate alınması, kırsal yerlerde

12 yaş üstünün çalışan nüfusa, çalışan nüfusun da yetişkin grubuna dâhil edilmesinden kaynaklanmaktadır (Baysal, 1991: 147). Çalışmada ayrıca, 50 yaş ve üstü yaş gruplarının kalori ihtiyacının hesaba katılmaması, ülkemizdeki genç nüfusun diğer yaş grupları içinde geniş bir yeri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bir yetişkinin günlük kalori ihtiyacı hesaplanırken çoğunluğun ihtiyaçlarından hareket edilmektedir. 12 ile 50 yaş arasındaki her bir yaş grubunun ihtiyaç duyduğu kalori miktarı, o yaş grubundaki erkek ve kadınların günlük kalori ihtiyaçları olarak ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Yetişkin bir kadın ve erkeğin ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarı da, 12 ile 50 yaş arasındaki yaş gruplarının ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarlarının ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Bu yolla, yetişkin bir erkek ve kadının ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarının sırasıyla 2.400 ve 2.000 olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Baysal, 1991).

Cinsiyete göre yetişkinlerin ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarının hesaplanmasının ardından, bu günlük kalori ihtiyacını karşılayabilen sağlıklı bir besin sepetinin oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışmada hareket noktası olarak, Dumanlı (1996)’nın yoksulluk çalışmasında kullandığı besin sepeti seçilmiştir. Dumanlı’nın çalışmasında kullandığı besin sepeti, Hacettepe Üniversitesi tarafından asgari ücretin hesaplanmasında kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu besin sepeti, bir işçinin günlük kalori ihtiyacından hareketle oluşturulmuştur (Dumanlı, 1996). Hacettepe Üniversitesi tarafından geliştirilen besin sepeti, bir işçinin (yüksek derecede fiziksel çalışma yapan bireylerin) ihtiyacına (3.500 kalori) göre oluşturulmuş olduğundan, bu besin sepetindeki besinlerin, bir yetişkinin ihtiyacına denk bir hale dönüştürülmesi gerekmektedir. Sırasıyla 2.400 ve 2.000 kalorinin, 3500 kaloriye oranlarının 0,69 ve 0,57 olmasından hareketle, 3500 kaloriye göre oluşturulan besin sepetindeki her bir ürünün kalori miktarı ve gramı bu katsayılar ile çarpılarak bu dönüşüm gerçekleştirilmektedir. Böylece, yetişkin bir erkek ve kadının bir gün içinde gerekli kalori almasını sağlayan besin maddeleri ile bu besin maddelerinin kalori değerleri ve gramları ortaya çıkmaktadır.

Bir yetişkinin, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu günlük besin sepetinin seçilmesinin ardından, bir yetişkin için günlük açlık sınırının hesaplanması aşamasına geçilmektedir. Günlük açlık sınırının hesaplanabilmesi için, besin sepetindeki

ürünlerin fiyatlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu fiyatlar Türkiye İstatistik Kurumu 2003 yılı tüketici fiyatlarından elde edilmiştir. Her bir ürünün gram fiyatı, günlük gereken gram miktarlarıyla çarpılarak günlük açlık sınırları hesaplanmaktadır. Günlük açlık sınırları, 30 ile çarpılarak aylık açlık sınırlarına dönüştürülmektedir.

Yetişkin bir kişinin besin yoksulu olup olmadığının belirlenebilmesi için, açlık sınırı ile karşılaştırılacak bir refah göstergesinin seçilmesi gerekmektedir ki bu hanehalklarının yetişkin başına yaptıkları besin harcamalarıdır. Besin harcamaları yerine toplam harcamaların da kullanılabileceği ileri sürülmektedir fakat hanehalklarının bir kısmının toplam harcamaları dikkate alındığında besin yoksulu olmayan grubuna dâhil olduğu halde, besin harcamaları dikkate alındığında besin yoksulu grubuna girdiği gözlemlendiğinden bu çalışmada karşılaştırma kriteri olarak besin harcamaları kullanılmaktadır. Hanehalkı nüfusunun yaş ve cinsiyet dağılımı dikkate alınarak kaç yetişkine eşdeğer olduğunun hesaplanması amacıyla farklı yöntemler kullanılabilmektedir. Bu çalışmada, ilgili yazındaki birçok alternatif (Şenses, 2003) içinden Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) kullandığı ve her bir hanehalkının kaç yetişkine denk olduğunun hesaplanmasını sağlayan yenilenmiş eşdeğerlik ölçeğinin kullanılması tercih edilmiştir³. Hanehalklarının kaç yetişkine denk olduğunun hesaplanmasının ardından, hanehalklarının aylık besin harcama miktarı her bir hanehalkındaki eş değer yetişkin sayısına bölünerek, bir yetişkinin aylık besin harcama miktarına ulaşılmaktadır. Yetişkin başına düşen aylık besin harcaması açlık sınırının altında kaldığı takdirde yetişkin besin yoksulu olarak adlandırılmakta ve gruplandırılmaktadır.

Yoksulluk Sınırının (Besin ve Besin Dışı Yoksulluk Sınırı) Hesaplanması

Besin yoksulluk sınırı hesaplanmasının ardından, besin ve besin dışı ihtiyaçları kapsayan yoksulluk sınırları hesaplanmaktadır. Besin dışı ihtiyaçların maliyeti, açlık sınırında olduğu gibi, ihtiyaçların tek tek belirlenmesi ve bu ihtiyaçların fiyatlarıyla çarpılarak hesaplanamamaktadır. Bunun yerine açlık sınırında yaşayan hanehalklarının yetişkin başına gerçekleştirdikleri besin dışı temel (giyim ve barınma) harcamalarının toplanması yoluyla tahmin edilmektedir.

Bu amaçla öncelikle, hanehalklarının yetişkin başına gerçekleşen aylık besin harcamaları %

³ Bu ölçek hanehalkındaki ilk yetişkine bir, hanehalkındaki ikinci ve diğer her bir yetişkine 0,587, her bir çocuğa 0,3 değerini vererek, hanehalkının kaç yetişkine denk olduğunun hesaplanmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada 12 yaş üstündekiler yetişkin grubuna dâhil edilmiştir.

1’lik gruplara ayrılmakta ve açlık sınırını içeren % 1’lik dilimde⁴ yer alan hanehalklarının, yetişkin başına giyim ve barınma harcamalarının ortalaması hesaplanmaktadır. Bu ortalama açlık sınırına eklenerek yoksulluk sınırına (besin ve besin dışı yoksulluk sınırı) ulaşılmaktadır. Burada varsayım açlık sınırında yaşayan hanehalklarının ancak diğer zorunlu harcamaları yapabilecek durumda olduğu, bu zorunlu harcama kalemlerinin de kaçınılmaz olarak giyim ve barınma olduğudur. Hesaplanan yoksulluk sınırları, hem besin hem besin dışı ihtiyaçları kapsadığından, burada yoksulları belirlemek üzere kullanılacak kriter hanehalklarının toplam harcamalarıdır. Yetişkin bir erkek ve kadın için günlük tüketilmesi gereken besin sepeti, bunların kalori değerleri, birim fiyatları Ek’lerde verilmektedir. Bu bilgilere dayanarak ve 2003 yılı fiyatlarıyla hesaplanan Türkiye kentsel kesimlerde yetişkin için aylık açlık ve yoksulluk sınırı ise sırasıyla *59,6 TL ve 149,4 TL olarak bulunmuştur.*

3. Ampirik Analiz

Bu bölümde Türkiye’de kentsel alanda yaşayan hanelerin yoksul olma olasılığı ve yoksulların yoksulluk açığını etkileyebilecek olası faktörler yatay kesit ekonometrik modeller ile incelenmektedir. Yoksulluk sınırından hareketle hesaplanan ve hanelerin sınırdan ne kadar aşağıda kaldıkları hakkında bilgi veren yoksulluk açığı değişkeni, hane harcamaları sınıra yaklaştıkça yoksulluk açığının, bir başka deyişle hane yoksulluğunun azaldığına işaret etmektedir. Bu bölümde benzer çalışmalardan farklı olarak hane içi kaynak dağılımının yoksulluk açığı üzerindeki etkisi de incelenmektedir. Burada amaç, “hane içinde ve bulunduğu toplulukta görece daha güçlü ekonomik ve sosyal statüye sahip olan kadının hane harcamalarını yönlendirme gücüne sahip olacağı” varsayımından hareketle, kadının sosyal ve ekonomik statüsüne ilişkin göstergelerin yoksulluk açığı üzerindeki etkisini test etmektir.

Yoksul olma olasılığını ve yoksulluk açığını potansiyel olarak etkileyebilecek faktörler, eğitim, demografik yapı, çalışma durumu, gelir kaynağı, hanehalkı ve toplumsal özellikler, kadının hanedeki ve toplumdaki statüsü gibi çeşitli değişken grupları altında sınıflandırılmaktadır. Ekonometrik analizin ilk aşamasında, yukarıdaki değişken grupları kullanarak bir ferдин⁵ yoksul olma olasılığını etkileyebilecek faktörler logistic model kullanılarak tahmin edilmekte, ikinci

4 Kentsel bölgede yaşayan 18.267 hanenin 1.708’i açlık sınırının içinde bulunduğu % 1’lik dilimde yer almaktadır.

5 Ferdin yoksul olması, ilgili hanenin de yoksul olduğunu göstermektedir.

aşamasında ise aynı değişken grupları kullanılarak yoksulluk açığı üzerindeki etkiler ortaya çıkarılmaktadır. Ayrıca her iki ekonometrik tahminde kadının ekonomik ve sosyal statüsüne ilişkin değişkenler de kullanılmaktadır.

Okuryazar olup olmama ve elde edilen diploma derecesini kapsayan eğitim bağımsız değişken grubu altında, hem hanehalkı reisinin, hem de hanehalkı üyelerinin eğitim durumuna ilişkin göstergeler yer almaktadır. Eğitim durumu; Türkiye üzerine yapılan çalışmalarda, hanehalkı üyelerinin okuryazar olup olmamasının özellikle kırsal kesimde oldukça etkili olduğu öne sürülmektedir. Herhangi bir kırsal yerleşim yerinde okuryazarlık oranı yüksek olduğunda, okuma yazma bilmek bir fark yaratmayabilirken, okuma yazma bilen oranının az olması bilenlerin farklılaşmasını ve bu farklılıktan faydalanmalarını sağlayabilmektedir. Bu grupta hanehalkı reisi ile hanehalkı reisi dışındaki üyelerin eğitim düzeyi, farklı değişkenlerle ifade edilmektedir. Hanehalkı reisi, hanehalkının bütününün yaşamını idame ettirme sorumluluğunu taşıyan kişi olduğundan, hanehalkı reisinin eğitim düzeyi diğer hanehalkı üyelerine göre daha büyük ve farklı bir önem taşımaktadır. Bununla birlikte, hanehalkı reisinin eğitilmiş olması diğer hanehalkı üyelerinin eğitilmiş olabileme şanslarını da arttırmaktadır. Bu nedenlerden ötürü, hanehalkı üyelerinin ve reisinin okuma yazma bilip bilmemeleri ve eğitim düzeyleri modelde farklı değişkenlerle yansıtılmaktadır. Neticede, okuma yazma bilmek ve eğitim düzeyinin yükselmesi hanehalkı reisi ve üyelerinin iş bulma olasılığını arttırırken, daha fazla iş olanağı arasından seçim yapabilme şanslarını da arttırmaktadır. İş bulma olasılığı ile iş olanaklarındaki potansiyel artış, hanehalkının gelir düzeyinin arttırarak, yoksulluk açığını azaltabilmektedir.

Demografik yapı bağımsız değişken grubu altında, hanehalkının sayıca büyüklüğüne ilişkin bir gösterge bulunmaktadır. Hanehalkı sayısı, hanehalkı reisi dâhil olmak üzere, bir hanehalkının kaç kişiden oluştuğunu göstermektedir. Hanehalkının sayıca büyüklüğünün yoksulluk üzerindeki pozitif etkisi, Türkiye üzerine yapılan yoksulluk çalışmalarında tekrarlanan en önemli ortak sonuçlardan birisidir. Hanehalkı sayısı ile yoksulluk açığı arasındaki pozitif ilişki özellikle, hanehalkı sayısı ile hanehalkı içindeki çalışan sayısının aynı oranda artmamasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan, böyle bir artış mümkün olsa bile, hanehalkına dâhil olan ek üyeler eğer ücretsiz aile işçisi olarak çalışıyorlarsa, hanehalkına getirdikleri katkı düşük düzeyde

olmakta ve hanehalkı sayısındaki artış yoksulluk açığını arttırmaktadır. Ayrıca, hanehalkı içindeki en çok gelir getiren üye, çoğunlukla hanehalkı reisi olduğundan, hanehalkına gelen her yeni üyenin, ortalama hanehalkı gelirini azaltarak, yoksulluk açığı artışlarına neden olmaları olasıdır.

Çalışma durumu, hanehalkı içindeki çalışan üye sayısı ile çalışanların işteki pozisyonlarını ve çalışma sürelerini yansıtmaktadır. Bu pozisyonlar, kamu/özel sektörde ücretli/maaşlı çalışanlar; tarım/tarım dışı çalışanlar; kendi hesabına çalışanlar; ücretsiz aile işçileri şeklinde gruplara ayrılmıştır. Süre ise çalışılan işin sürekli mi yoksa geçici veya yarım zamanlı mı olduğunu yansıtmaktadır.

Gelir kaynağı grubunu temsilen seçilen değişkenler, hanehalkı üyelerinin gelirini elde ettiği sektörler göre ayrıştırmaktadır. Ayrıca, gelirin ne kadarının aynı ve nakdi olarak elde edildiği ve ek işlerde çalışılıp çalışmadığı da değişken olarak denklemlere koyulmaktadır. Hanehalkının asıl gelir kaynağında, bir aksaklık/kesinti ortaya çıktığında ya da hanehalkı gelir kaynaklarının bazısı dönemsel dalgalanmalar nedeniyle azalma riski ile karşılaştığında, hanehalkı içinde alternatif gelir kaynaklarının olması (ya da gelir kaynağı sayısının fazla olması) azalan veya kaybolan gelirin ikame edilmesini sağlayarak, yoksulluk açığının artma riskini önleyebilmekte hatta yoksulluk açığını azaltabilmektedir.

Hane halkı içinde kaynak dağılımını ve hanede kadının ekonomik ve sosyal statüsünü belirleyebilmek üzere uygulamalı yazın çeşitli değişken grupları önermektedir (Durrant and Sathar, 2000). Bu gruplar; ailede kadın ve erkek için ayırd edici demografik özellikler, hane halkı ve toplum özellikleri, kadının bireysel statüsü ve kadının toplumdaki statüsüdür (Chiappori, 1992; Browning ve Chiappori, 1998; Roushdy, 2004; Udry, 1996).

Demografik değişkenler hanedeki kadın ve erkek nüfusun eğitim durumu ve çalışma yaşına ayrı önem atfetmekte bunları sırasıyla cinsiyete göre beşeri ve fiziksel sermaye olarak değerlendirmektedir. Ayrıca hanede kadın nüfusun erkek nüfusa oranı ve çocukların cinsiyete göre hane üye sayısı içindeki payı da buradaki diğer önemli değişkenlerdir. Hanehalkı ve

toplumsal özellikleri temsilen literatür özellikle hanelerin ikamet ettiği bölge ayrımı ve kır-kent ayrımı üzerinde durmaktadır. Burada amaç bölgesel kültürel farkın yansıtılmasıdır. Yine kadının içinde bulunduğu ailenin ataerkil düzende olup olmaması da önemli bir belirleyici olarak gösterilmektedir. Bireysel statüyü denkleme yansıtılabilmek için seçilen değişkenler kadının ücretli/ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığına, çalıştığı işte sürekli/geçici olmasına, sağlık sigortasına sahip olmasına ve sahip olduğu değerli taş ve mücevherin değerine ilişkin bilgiyi içermektedir. Kadının toplum içindeki statüsü ise kişisel harcamalarının (kuaför, özel bakım, makyaj malzemeleri, giyim kuşam malzemeleri ve aksesuarı, örgü dikiş malzemeleri vb.) toplam içindeki payı, ki bu payın yüksekliği kadının mobilitesini temsil etmektedir, kadının kazandığı gelirin hanenin bulunduğu bölgedeki ortalama kadın gelirinden sapma oranı, kadının çalışma yeri (ev içi/dışı) ve karı koca yaş farkı ile yansıtılmaktadır (Durrant ve Sathar, 2000).

Birinci aşamada kullanılan logistic model maksimum olabilirlik yöntemi ile tahmin edilmiştir ve tahmin sonuçları Tablo 1’de verilmektedir. Değişken tanımları ise aşağıda verilmektedir.

Bağımlı değişken-

Yoksul: fert yoksulluk sınırı altındaysa 1, aksi durumda 0 (ferdin yoksul olma olasılığı; pozitif katsayılı bağımsız değişkenler bu olasılığı arttırır).

Bağımsız değişkenler-(başında “D” olanlar sabit terim kukla değişkenidir)

DRucretli: hane reisi sabit ve düzenli ücretli veya yevmiyeli olarak çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRozelsektor: hane reisi özel sektörde çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRsurekliis: hane reisi sürekli bir işte çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRtarim: hane halkı reisi tarım, ormancılık, bakılcılık veya madencilik sektörlerinde çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRimalat: hane halkı reisi imalat sanayi veya enerji sektörlerinde çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRinsaat: hane halkı reisi inşaat sektöründe çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRticaret: hane halkı reisi ticaret veya otel vb. veya ulaştırma sektörlerinde çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRmalikurum: hane halkı reisi mali ve gayrimenkul kuruluşlarında çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRhizmet: hane halkı reisi sosyal güvenlik vb. hizmet sektörlerinde çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRegitim: hane halkı reisi eğitim sektöründe çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRokumayazmayok: hane halkı reisi okumayazma bilmiyorsa 1, aksi durumda 0

DRilkokul: hane halkı reisi ilkokul mezunu ise 1, aksi durumda 0

DRortaokul: hane halkı reisi ortaokul ve dengi mezunu ise 1, aksi durumda 0

DRlise: hane halkı reisi lise ve dengi mezunu ise 1, aksi durumda 0

DRekisdurumu: hane halkı reisi ek bir iş’te çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DHataerkil: hane halkı ataerkil bir yapıya sahipse 1, aksi durumda 0

HHkisisayisi: hane halkı kişi sayısı

HHcalisanoran: hane halkı içinde çalışanların oranı

HHcalismayasieran: hane halkı içinde çalışma yaşında olanların oranı

HHkisiHHcalisansayisi: hane halkı kişi sayısı ve hane halkında çalışan sayısı (eğitim kukla değişkeni)

HHkisiHHcalismayasisayi: hanehalkı kişi sayısı ve hanehalkında çalışma yaşında olan sayısı (eğitim kukla değişkeni)

Harcamageliroran: hanehalkı toplam harcamalarının toplam gelire oranı

Aynigeliroran: hanehalkı geliri içinde aynı gelir oranı

HHkisiaynigeliroran: hanehalkı kişi sayısı ve hanehalkı geliri içinde aynı gelir oranı (eğitim kukla değişkeni)

HHucretlicalisananoran: hanehalkı çalışanlarının içinde sabit ücretli/yevmiyeli çalışanların oranı

HHisverencalisananoran: hanehalkı çalışanlarının içinde işveren/kendi hesabına çalışanların oranı

HHucretsizcalisanoran: hanehalkı çalışanlarının içinde ücretsiz/aile işçisi olarak çalışanların oranı

HHsureklicalisananoran: hanehalkı çalışanlarının içinde sürekli bir iş’te çalışanların oranı

Bağımsız değişkenler-kadının toplumsal statüsü

KKadingelirpay: hanehalkı geliri içinde kadınların elde ettiği gelirin oranı

KKadingelirortalamasapma: hanede kadın gelirinin ikamet edilen bölgenin ortalama gelirinden sapma büyüklüğü (pozitif sapma kadın gelirinin yüksekliği anlamındadır)

KHHkisiadingelirpay: hanehalkı kişi sayısı ve hanehalkı geliri içinde kadınların gelir oranı (eğitim kukla değişkeni)

KResyasfark: hanehalkı reisi (erkek olduğu durum) ve eşi arasındaki yaş farkı

Bağımsız değişkenler-kadının bireysel statüsünü temsilen

KKucretsizcalisankadinsayi: hanede ücretsiz olarak çalışan kadın sayısı

KKsurekliistecalisansayi: hanede sürekli bir iş’te çalışan kadınların sayısı

KKgecisiistecalisansayi: hanede geçici olarak çalışan kadınların sayısı

KKmucevherharcama: kadınların mücevher ve değerli taş varlığı

DKadinsagliksigortasi: kadın sağlık sigortasına sahipse 1, aksi durumda 0

DKsosyalguvenlik: kadın bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı ise 1, aksi durumda 0

KKadinharcamalaroran: kadınların kişisel harcamalarının hane toplam harcamalar içindeki oranı

Bağımsız değişkenler-kadının bireysel özellikleri

KKokumayazmabilmeyensayi: hanede okumayazma bilmeyen kadınların sayısı

KKilkokulsayi: hanede ilkokul mezunu kadınların sayısı

KKortaokulsayi: hanede ortaokul ve dengi mezunu kadınların sayısı

KKlisesayi: hanede lise ve dengi mezunu kadınların sayısı

KKuniversitesayi: hanede üniversite ve üstü mezunu kadınların sayısı

Logistic modelin genel performansı Cox ve Snell R^2 istatistiği ve bunun düzeltilmiş⁶ versyonu olan Nagelkerke R^2 istatistiği ile ölçülmektedir. Modelin açıklama gücünün yüksek olmadığı görülmektedir fakat geniş örneklemlerde mevcut heterojen yapının performans düşüklüğüne yol açması beklen bir durumdur. Bu heterojen yapı, Ek’lerdeki değişken tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında birçok değişkenin varyasyon katsayısının -istatistiksel olarak dışlanan gözlemlere rağmen- 1’den büyük olmasıyla da görülmektedir. Yorumlarken dikkatli olmak kaydıyla bu modelin kabul edilebilir olduğu düşünülmektedir. Tablo 1’de tahmin edilmiş katsayıların standart hataları ile bölünüp karesinin alınması bize herbir değişken için

6 Cox ve Snell R^2 istatistiği hiçbir zaman maximum ulaşması gereken değer olan 1’e ulaşmamaktadır. Bunun düzeltilmiş hali ve maximum değeri 1olabilen istatistik Nagelkerke R^2 istatistiğidir.

Wald istatistiğini vermektedir. Wald istatistiğinin olasılık değerinin 0.05'den küçük olması değişkenin modelde tutulması gerektiğine işaret etmektedir. Bu durumda Tablo 1 tekrar incelendiğinde 44 bağımsız değişkenden 12 tanesinin olasılık değerinin 0.05'den büyük olduğu görülmektedir. Fakat analiz yatay kesit olduğundan ve açıklayıcı değişkenlerin az sayıda iktisadi değişken yanında çok sayıda demografik ve sosyal değişkenlerden oluşmuş olmasından dolayı, ayrıca demografik ve sosyal anlamda etkili ve etkisiz değişkenleri aynı anda gösterebilmek kaygısıyla model bu 12 değişken çıkartılarak tekrar tahmin edilmemiştir. Logistic bir modelde direkt katsayı tahminleri genellikle yorum için kullanılmamaktadır. Katsayıların logaritmadan arındırılmış hali Tablo 1'de en son kolonda verilmektedir. Bu durumda son kolon değerleri bağımsız değişkenlerdeki 1 birim değişikliğin bağımlı değişkenin olma olasılığını etkileme oranını göstermektedir.

Ferdin bulunduğu hanede reisin çalıştığı sektör kolu, otonom yoksul olma olasılığı üzerinde etkilidir. Burada taban değişken reisin sağlık sektöründe çalışıyor olma durumudur ve sektörel kukla değişkenler hane reisinin sağlık dışındaki sektörlerde çalışıyor olmasının sağlık sektöründe çalışıyor olmasına karşın etkisini göstermektedir. Reis eğer eğitim sektöründe çalışıyorsa [*DREGITIM*, (1.23)], sağlık sektörüne nazaran otonom yoksul olma olasılığı, olmama olasılığından daha yüksektir. Buna karşın reis tarım, imalat, inşaat, ticaret, mali kurum ve hizmetler sektörlerinde [*DRTARIM* (0.73), *DRIMALAT* (0.66), *DRİNŞAAT* (0.62), *DRTICARET* (0.67), *DRMALIKURUM* (0.41), *DRHIZMET* (0.72)] çalışıyorsa otonom yoksul olma olasılığı sağlık sektörüne nazaran olmama olasılığından daha düşüktür. Sektörler arasındaki ortalama gelir farkı ve sektörlerin istihdam kapasitelerindeki değişimin bu sonuca yol açtığı düşünülebilir. Yine hane reisinin ücretli bir işte [*DRUCRETLI* (1.39)] ve özel sektörde çalışıyor olması [*DROZELSEKTOR* (1.86)] durumda da otonom yoksul olma olasılığı, olmama olasılığının üzerindedir. Burada da taban değişkenler sırasıyla reisin işveren/kendi hesabına çalışıyor olması ve reisin kamu sektöründe çalışıyor olması durumudur. İşteki durum ve kamu/özel ayrımının ortalama gelir bazında farka yol açtığı kabulünden yola çıkarak son iki kukla değişkenin işaretinin beklenen yönde olduğu söylenebilir. Reisin sürekli bir işinin olması [*DRSUREKLIIS* (0.88)] ve ek iş yapıyor olması [*DREKISYAPIYORMU* (0.88)] durumunda ise yoksul olma olasılığı, yoksul olmama olasılığından daha düşüktür. Dolayısıyla, sürekli

bir işte çalışmanın ve ek iş yapmanın, diğer durumlara göre yoksul olma olasılığını azaltması beklenendir. Hanede kazanılan gelir içinde aynı gelir oranının [*AYNIGELIRORAN (1.05)*] artması hanenin olma olasılığını, olmama olasılığına karşın arttırmaktadır. Hanede çalışma yaşında olan nüfus oranının [*HHCALISMAYASIORAN (1.0)*] artması ise her iki olasılığı aynı oranda değiştirmekte, dolayısıyla yoksul olma ve olmama olasılığı eşit olmaktadır. Hanehalkı bütçe anketinde aynı gelir bilgisi çok çeşitli kategorilerdedir ve tüm bu kategorilerin hanenin temel ihtiyaçlarını karşılayacak olması düşük bir ihtimaldir. Bu durumda, aynı gelirin varlığından ziyade nakdi gelirin gerekli harcamalara yönlendirilme olanağının varlığı hanenin yoksul olma olasılığını azaltabileceği öngörülebilir.

Hanede çalışanların statüsüne göre ilginç dört bulgu elde edilmiştir. Hanede sabit ücretli çalışan oranının [*HHUCRETLICALISANORAN (1.01)*] artması durumunda yoksul olma olasılığı, olmama olasılığının üstünde iken, sürekli çalışan oranının [*HHSUREKLICALISANORAN (0.99)*] artması halinde bunun tam tersi durumla karşılaşılmaktadır. Hane reisine ilişkin benzer değişkende de görüldüğü gibi özellikle sabit ücretli olmak bir gelir garantisi sağlamakla birlikte hanenin gelirlerini yeterince arttırmıyor olmalı ki, hanedeki ücretli çalışan oranı artmasına karşın yoksul olma olasılığı tersi durumun üstünde seyretmektedir. Hanede sürekli çalışanlar göstergesi ücretliler yanında işverenleri ve kendi hesabına sürekli çalışanları da içerdiğinden, bu değişken için yoksul olma olasılığı, olmama olasılığının altındadır. Bunlara karşın ücretsiz aile işgücü [*HHUCRETSIZCALISANORAN (1.0)*] olarak çalışanların ve işveren/kendi hesabına [*HHISVERENCALISANORAN (1.0)*] paylarının artması ise yoksul olma ve olmama olasılığını aynı oranda değiştirmekte ve olasılıklar eşit olmaktadır.

Hanedeki kişi sayısının [*HHKISISAYISI (1.82)*] artması durumunda ise beklendiği gibi hanenin yoksul olma olasılığı, olmama olasılığının üstünde seyretmektedir. Hanehalkı kişi sayısının artması ile birlikte hanehalkında çalışma yaşında olanların [*HHKISIHHCALISMAYASISAYI (0.99)*] ve fiilen çalışanların sayısının [*HHKISIHHCALISANSAYI (0.94)*] artması yoksul olma olasılığının olmama olasılığının altında olduğunu gösteren diğer faktörlerdir. Bunlara ek olarak hanenin harcama gelir oranının [*HARCAMAGELIRORAN (0.98)*] ve hane kişi sayısı artarken aynı gelirin [*HHKISIAYNIGELIRORAN (0.99)*] de artması da yoksul olma olasılığının olmama

olasılığının altında yer almasına ve avantajlı duruma gelmesine yol açmaktadır. Buradan gelir sabitken artan veya gelire göre daha fazla artan harcamaların zorunlu ihtiyaçlara yönlendirildiği sonucu çıkarılabilir. Hane nüfusu sabitken artan aynı gelirin yoksul olma olasılığını arttırırken, hane nüfusu artarken ters yönde etki yapması da ilginç bir bulgudur. Artan hane nüfusuyla birlikte aynı olarak özellikle daha fazla gıda ve giyim yardımı alındığı muhtemel bir açıklamadır.

Hane reisinin eğitim seviyesi kukla değişkeninde, taban değişken reisin üniversite ve üzeri seviyede eğitime sahip olma durumudur. Buna göre reisin eğitim seviyesi düştükçe yoksul olma olasılığı, olmama olasılığının artan bir ivme ile üstende yer almaktadır. Yoksul olma olasılığının tersi duruma göre üzerinde yer aldığı eğitim düzeyleri, okumayazma bilmeme [*DROKUMAYAZMAYOK (7.46)*, *DRILKOKUL (4.65)*, *DRORTAOKUL (3.43)*, *DRLISE (2.32)*]’dir.

Kadının hanede ve toplumda ekonomik ve sosyal statüsünü belirleyebilmek amacıyla modele bazı değişkenler eklenmiştir. Burada temel varsayım kadınların hanede harcamalar üzerinde söz sahibi olmasının, harcamaları zorunlu ihtiyaçlara yönlendirebileceği doğrultusundadır. Kadının söz sahipliği ise hem aile yapısına bağlıdır hem de kadının ekonomik ve sosyal gücüyle doğru ilişki içindedir. Ekonometrik modelde bu göstergelere ilişkin değişkenler sadece birer “proxy-benzer” dir ve hedeflenen ilişkinin mükemmel bir göstergesi değildir. Hanehalkı geliri içinde kadınların elde ettiği gelirin oranının [*KKADINGELIRPAY (1.0)*] ve hanede kadın gelirinin ikamet edilen bölgenin ortalama gelirinden pozitif olarak sapma [*KKADINGELIRORTALAMASAPMA (1.0)*] büyüklüğünün artması durumunda, hanenin yoksul olma olasılığı ile olmama olasılığı eşit kalmaktadır. Aynı sonuç [*KHHKISIKADINGELIRPAY (1.0)*] için de geçerlidir. Aslında böyle bir durumda beklenen, hanenin yoksul olma olasılığının, olmama olasılığının altında olması yer almasıdır.

Hanede kadının bireysel statüsünü yansıtılabilmek için kullanılan hanede sürekli bir işte çalışan kadınların sayısı [*KKSUREKLIISTECALISANSAYI (0.90)*], kadının toplum içindeki statüsünü yansıtmak için kullanılan kadının kişisel harcamalarının toplam hane harcaması içindeki payı [*KKADINHARCAMALARORAN (0.92)*] ve hane reisi ile karısının arasındaki yaş

farkı [*SREISYASFARK (0.99)*] diğer önemli değişkenlerdir. Sürekli bir işte çalışan kadın sayısının artması ve kadınların kişisel harcamalarının oranının yükselmesi -ki kadının mobilitesini temsil etmektedir- hanenin yoksul olma olasılığının, olmama olasılığının altında yer almasını sağlamaktadır. Hanedeki kadınların sürekli bir işte çalışıyor olması ve onların elde ettiği gelir payının yükselmesi, kadınların ekonomik gücünün arttığını gösterirken, bu güçleriyle hanenin harcamaları üzerinde de yönlendirici olabilecekleri varsayımıyla hanedeki harcamaları temel ihtiyaçlara yönlendirip yoksulluk sınırı altına düşme olasılığını azaltacakları beklenmektedir. Bu sonuçlardan kadının statüsü ve harcamalar üzerindeki söz sahipliği arasında paralel bir ilişki olduğu söylenebilir. İlginç bir bulgu ise hane reisi ve eşi arasındaki yaş farkıdır. Bu noktada artan yaş farkının kadının hanedeki gücünü düşüreceği kabulü ve bununla birlikte yoksul olma olasılığının, olmama olasılığının üzerinde olacağı varsayımı vardır. Ampirik bulgu ise tam tersi yöndedir. Belki de daha doğru olan bu değişkeni belli yaş aralıklarında hesaplamak olacaktır. Yani çalışma yaşını geçmiş bir erkek ile genç karısı örneği eğer örnekleme önemli sayıda ise negatif katsayı da çıkabilecektir.

Kadının bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olması [*DKSOSYALGUVENLIK (1.37)*] ve sağlık sigortasına sahip olması [*DKKADINSAGLIKSIGORTASI (1.90)*] durumunda ise beklenenin aksine hanenin yoksul olma olasılığı, olmama olasılığından daha yüksektir. Bu yorumlaması güç bir sonuçtur ve ancak hane gelirinin düşük olduğu durumlarda ve hanedeki kadın nüfusun da gelire katkıda bulunmadığı durumlarda prim masrafı yüzünden olabileceği akla gelmektedir. Yoksul olma olasılığını arttıran değişkenler arasında hanede ücretsiz çalışan kadın sayısındaki (*KKUCRETSIZCALISANKADINSAYI*) artış da eklenebilir. Kadının sahip olduğu mücevherin (altın vs) artması [*KKMUCEVHERHARCAMA (1.0)*] ise yoksul olma ve olmama olasılığını değiştirmemektedir.

İlginç bir sonuç hanenin ataerkil yapıda [*DHATAERKIL (0.75)*] olması durumunda elde edilmiştir. Beklenen ataerkil ailelerde kadının söz sahipliğini yitireceği ve harcamaları yönlendiremeyeceği doğrultusundadır. Bu durumda da ataerkil hanelerde yoksul olma olasılığı tersi duruma göre daha yüksek olacaktır. Fakat ataerkil haneler geniş olduğundan muhtemelen daha fazla sayıda kişi çalışmaktadır. Buna bağlı olarak da haneye giren gelir artacağından

yoksul olma olasılığını diğer aile tiplerine göre (taban değişken) azaltabilecektir.

Kadın nüfusun eğitim durumu incelendiğinde, okumayazma bilmeyen *[KKOKUMAYAZMABILMEYENSAYI (1.25)]* ve ilkokul mezunu kadınların *[ILKOKULSAYI (1.06)]* sayısının artması durumunda yoksul olma olasılığı, olmama olasılığının üzerinde yer almaktadır. Ortaokul ve dengi *[KKORTAOKULSAYI (0.95)]*, lise ve dengi *[KKLISESAYI (0.87)]* ve üniversite ve üstü *[KKUNIVERSITESAYI (0.58)]* mezun kadın sayısının artması ise, yoksul olma olasılığının, olmama olasılığının altında seyretmesine yol açmaktadır. Beklentilere uygun olarak eğitim seviyesi yükseldikçe yoksul olma olasılığını azaltıcı etkisi artmaktadır.

Yoksul olma olasılığını en fazla etkileyen faktörler arasında aile reisinin eğitim durumunu gösterenler sıralanabilir. Özellikle aile reisinin okuma yazma bilmiyor olması yoksul olma olasılığının, olmama olasılığı karşısında daha yüksek seyretmesindeki en etkili değişkendir. Daha net bir ifadeyle reisin lise ve altı eğitilmiş olması görece olarak yoksul olma olasılığını daha fazla arttırmaktadır. Ayrıca reisin özel sektörde ve ücretli olarak çalışıyor olması da yoksul olma olasılığını diğer değişkenlere göre daha fazla etkilemektedir. Beklenenin aksine hanedeki ücretli olarak çalışan kadınların sayısı yoksul olma olasılığının, olmama olasılığına göre daha yüksek çıkmasına neden olan başka değişkendir. Buna karşın, reisin mali kurum, ticaret, imalat ve inşaat sektörlerinde çalışıyor olması yoksul olma olasılığının, olmama olasılığının altında yer almasına en etki yapan değişkenler arasında sıralanabilir. Ayrıca ailenin ataerkil yapıda olması, reisin ek iş yapması ve üniversite eğitilmiş kadın sayısı da yoksul olma olasılığının, olmama olasılığının altında yer almasına neden olan değişkenler arasında belirtilebilir.

Tablo 1: Logistic Model Tahmin Sonuçları

Bağımlı değişken: *YOKSUL*
Gözlem sayısı: 18266

Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	Wald-İst.	Olasılık	Exp(B)
Sabit	-3.31	0.19	315.00	0.00	0.04
Drucetli	0.33	0.20	2.77	0.10*	1.39
DRozelsektor	0.62	0.08	64.95	0.00	1.86
DRsurekliis	-0.13	0.19	0.52	0.47*	0.88
DRtarim	-0.32	0.15	4.82	0.03	0.73
DRimalat	-0.41	0.13	10.75	0.00	0.66
DRinsaat	-0.47	0.14	12.12	0.00	0.62
DRticaret	-0.40	0.12	11.10	0.00	0.67
DRmalikurum	-0.90	0.17	26.19	0.00	0.41
DRhizmet	-0.33	0.12	8.12	0.00	0.72
DRegitim	0.21	0.16	1.62	0.20*	1.23
DRokumayazmayok	2.01	0.13	221.76	0.00	7.46
DRilkokul	1.54	0.10	245.41	0.00	4.65
DRortaokul	1.23	0.10	139.12	0.00	3.43
Drlise	0.84	0.10	71.87	0.00	2.32
DRekisyapiyormu	-0.13	0.11	1.34	0.25*	0.88
HHkisisayisi	0.60	0.04	234.29	0.00	1.82
HHhcalisanoran	-0.001	0.00	0.21	0.65*	1.00
HHcalismayasioran	0.002	0.00	2.13	0.14*	1.00
HHkisiHHcalisansayi	-0.06	0.01	48.01	0.00	0.94
HHkisiHHcalismayasisayi	-0.01	0.01	1.76	0.18*	0.99
Harcamageliroran	-0.02	0.00	78.43	0.00	0.98
Aynigeliroran	0.05	0.01	59.28	0.00	1.05
HHkisiAynigeliroran	-0.01	0.00	17.47	0.00	0.99
HHucretlicalisanoran	0.01	0.00	14.07	0.00	1.01
HHisverencalisananoran	-0.003	0.00	6.35	0.01	1.00
HHucretsizcalisanoran	0.0001	0.00	0.00	0.96*	1.00
HHsureklicalisanoran	-0.01	0.00	12.21	0.00	0.99
KKadingelirpay	-0.003	0.00	3.29	0.07*	1.00
KKadingeliortalamasapma	-0.0001	0.00	49.88	0.00	1.00
KHHkisiKadingelirpay	0.003	0.00	26.81	0.00	1.00
KResyafark	-0.01	0.00	17.10	0.00	0.99
Kkucretsizcalisankadinsayi	0.12	0.14	0.78	0.38*	1.13
DHataerkil	-0.28	0.06	24.50	0.00	0.75
Kkmucevherharcama	0.003	0.00	17.73	0.00	1.00
DKadinsagliksigortasi	0.64	0.05	199.79	0.00	1.90
DKsosyalguvenlik	0.32	0.10	10.47	0.00	1.37
KKadinharcamalaroran	-0.09	0.00	323.28	0.00	0.92
KKsurekliistecalisansayi	-0.11	0.09	1.50	0.22*	0.90
KKgecisiistecalisansayi	-0.12	0.14	0.68	0.41*	0.89
KKokumayazmabilmeyensayi	0.22	0.05	21.89	0.00	1.25
KKilkokulsayi	0.06	0.03	4.49	0.03	1.06
KKortaokulsayi	-0.05	0.06	0.55	0.46*	0.95
KKlisesayi	-0.13	0.04	9.14	0.00	0.87
KKuniversitesayi	-0.55	0.11	26.28	0.00	0.58
Log likelihood	18451.63				
Cox & Snell R Kare	0.28				
Nagelkerke R Kare	0.38				

*: İstatistiksel olarak anlamsız.

Ampirik analizin ikinci aşamasında bağımlı değişken olarak yoksulluk açığı kullanılmaktadır. Bu modelin tahmin istatistikleri Tablo 2’de sunulmaktadır. Model genel olarak yoksulluk açığındaki değişimin %21’ini açıklamaktadır. Bu sonuç vasat olmakla birlikte daha önce belirtilen sebeplere dayanarak makul kabul edilmektedir. Logistic model sonuçlarına ilişkin benzer kaygılarla modelden istatistiksel olarak anlamsız olan değişkenler çıkarılmamış ve sonuçlar olduğu gibi verilmiştir. Ekonometrik tahminde White’in değişen varyans ile tutarlı tahmin edicileri kullanılmıştır ve F istatistiği modelin bir bütün olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki değişken listesi logistic modelde olup da/olmayıp da doğrusal modelde olmayanları/olanları içermektedir.

Bağımlı değişken-

Yoksulluk açığı: yoksul olan hanelerin yoksulluk sınırına yakınlığı (bağımlı değişken değerinin büyümesi yoksulluk açığının artması demektir, açık arttıkça hanenin yetişkin başına yaptığı zorunlu ihtiyaç harcamalarının artması gerekmektedir; pozitif katsayılı bağımsız değişkenler yoksulluk açığını arttırmaktadır).

Bağımsız değişkenler-Logistic modelde olmayıp da doğrusal modelde olanlar

DRcalismaokumayazmayok: hane halkı reisi okumayazma bilmiyor ve çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRcalismailkokul: hane halkı reisi ilkokul mezunu olarak çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRcalismaortaokul: hane halkı reisi ortaokul ve dengi mezunu olarak çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRcalismalise: hane halkı reisi lise ve dengi mezunu olarak çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

DRcalismauniversite: hane halkı reisi üniversite ve/veya üstü mezun olarak çalışıyorsa 1, aksi durumda 0

Bağımsız değişkenler-Logistic modelde olup da doğrusal modelde olmayanlar

DRokumayazmayok: hane halkı reisi okumayazma bilmiyorsa 1, aksi durumda 0

DRilkokul: hane halkı reisi ilkokul mezunu ise 1, aksi durumda 0

DRortaokul: hane halkı reisi ortaokul ve dengi mezunu ise 1, aksi durumda 0

DRlise: hane halkı reisi lise ve dengi mezunu ise 1, aksi durumda 0

Yoksul olan hanelerin yoksulluk açığının derecesi ve bunu açıklayabilecek faktörler incelenirken, bir önceki modelden farklı olarak, reisin eğitim seviyesi üzerinde farklı bir yaklaşımla durulmuştur. Reisin eğitim seviyesi sabit terim kukla değişkenleri ile ifade edilirken bu sefer eğitim seviyesi farklılığı çalışan hane reisleri için oluşturulmuştur.

Bağımlı değişken olan yoksulluk açığı, *[YOKSULLUKACIGI]*, yazında çoğunlukla

yoksulluk sınırı ile yoksul hanehalklarının toplam geliri arasındaki farkı ifade etmektedir ancak bu çalışmada refah göstergesi olarak gelir yerine toplam harcamalar kullanıldığından, yoksulluk açığı yoksulluk sınırı ile yoksul hanehalkı zorunlu harcamaları arasındaki farkı yansıtmaktadır.

Tablo 2’de tahmin değerleri verilen değişkenlerden 19 tanesi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu değişkenlerden *DRSUREKLIIS*, *DREGITIM*, *HHCALISANORAN*, *HHCALISMAYASIORAN* ve *KKSUREKLIISTECALISANSAYI* her iki modelde de istatistiksel olarak anlamsız katsayı tahminlerine sahiptir. Her iki modelin istatistiksel olarak anlamlı değişkenlerinde tahmin edilmiş katsayılar genel olarak aynı yönde işarete sahiptir. Bu değişkenlerin yoksul olma olasılığının, olmama olasılığı karşısında daha yüksek olmasını sağlayan etki, yoksul hanelerin yoksulluk açığını da azaltıcı/arttırıcı olarak bulunmuştur. İki model arasında işaret değişikliği gösterenler aşağıda açıklanmaktadır.

İki model arasında önemli bir farklılık hane reisinin eğitim [*DREGITIM (-0.70)*] sektöründe çalıştığı durumda ortaya çıkmaktadır. Taban olan sağlık sektöründe çalışma durumuna nazaran daha önce yoksul olma olasılığının, olmama olasılığına göre daha yüksek olmasını sağlayan bu kukla değişken, şimdi otonom yoksulluk açığı üzerinde sağlık sektöründen daha az, ama azaltıcı bir etkiye sahip olarak bulunmuştur. Tablo 2’deki modele yeni tanıtilan ve çalışan hane reisinin eğitim seviyesini temsil eden kukla değişkenlerden sadece lise mezunu [*DRCALISMALISE (-5.92)*] ve üniversite [*DRCALISMAUNIVERSITE (-9.85)*] mezunu değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Her iki değişken de otonom yoksulluk açığını azaltıcı yönde etkiye sahiptir ve eğitim seviyesi yükseldikçe etki artmaktadır. Yoksul haneler içinde reisin okumayazma bilmemesi veya düşük seviyede eğitime sahip olması ise etkisizdir. Bu düzeyde ortalama ücretlerin çok düşük olduğu varsayımı abartı olmayacaktır.

Hem istatistiksel olarak anlamlı hem de Tablo 1’e göre farklı yönde etki bulunan bir değişken kadınların kazandığı gelirin hane içindeki payıdır [*KKADINGELIRPAY (0.05)*]. İlginçtir ki yoksul haneler içinde kadınların gelirinin artışı yoksulluk açığını arttırmaktadır. Bu durumun yine kadınların ortalama gelirlerinin, özellikle de en alt gelir diliminde, erkeklere nazaran daha düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Yoksulluk açığını azaltabilecek en etkili değişkenler hanede eğitilmiş (ortaokul ve dengi, lise ve dengi, üniversite ve üzeri) kadın sayısının artması; hane reisinin imalat, ticaret, mali kurum, tarım ve inşaat sektörlerinde çalışıyor olması; reisin lise ve üniversite mezunu olarak çalışıyor olması olarak bulunmuştur. Hane reisinin eğitim ve hizmet sektörlerinde çalışıyor olması, yoksulluk açığını azaltılmasında az da olsa etkiye sahiptir. Yoksulluk açığını arttırabilecek en etkili değişkenler ise reisin sabit ücretli olması; özel sektörde çalışıyor olması; hanede yaşayan kişi sayısı; kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışması; kadınların özel sağlık sigortasına sahip olması ve okumayazma bilmeyen kadın sayısı olarak bulunmuştur.

Tablo 2: Yoksulluk Açığı Model, Tahmin Sonuçları

Bağımlı değişken: <i>YOKSULLUKACIGI</i>				
Gözlem sayısı: 7464				
Değişkenler	Katsayı	Stan. hata	t-İst.	Olasılık
Sabit	18.68	2.16	8.63	0.00
Drucetli	4.16	2.72	1.53	0.13*
Drozelsektor	4.86	1.31	3.72	0.00
Drsurekliis	-2.56	2.43	-1.05	0.29*
Drtarim	-5.21	3.17	-1.65	0.10
Drimalat	-6.77	2.85	-2.38	0.02
Drinsa	-8.50	2.98	-2.85	0.00
Drticaret	-5.22	2.82	-1.85	0.06
Drmalikurum	-4.42	3.56	-1.24	0.21*
Drhizmet	-2.46	2.80	-0.88	0.38*
Dregitim	-0.70	3.30	-0.21	0.83*
DRcalismaokumayazmayok	4.33	3.82	1.13	0.26*
Drcalismailkokul	0.40	3.33	0.12	0.90*
Drcalismaortaokul	-2.50	3.39	-0.74	0.46*
Drcalismalise	-5.92	3.32	-1.78	0.07
Drcalismaluniversite	-9.85	3.69	-2.67	0.01
Dhataerkil	-4.21	0.83	-5.09	0.00
Hhkisisayisi	5.40	0.49	11.04	0.00
Hhcalisanoran	-0.03	0.03	-1.10	0.27*
Hhcalismayasi	-0.001	0.02	-0.05	0.96*
HHkisiHHcalismayasisayi	-0.06	0.05	-1.37	0.17*
HhkisiHHcalisansayi	-0.51	0.09	-5.42	0.00
Harcamageliroran	-0.01	0.01	-1.05	0.30*
Aynigeliroran	0.60	0.09	6.64	0.00
HhkisiAynigeliroran	-0.04	0.02	-2.18	0.03
Hhucetliscalisanoran	0.09	0.02	3.83	0.00
Hhisverencalisanoran	0.02	0.02	0.87	0.38*
Hhsurekliscalisanoran	-0.09	0.02	-3.71	0.00
Kkadingelirpay	0.05	0.03	1.78	0.07
KHHkisiKadingelirpay	0.01	0.01	1.48	0.14*
KKadingelirortalamasapma	-0.001	0.00	-2.43	0.02
Kreisyasfark	0.03	0.01	2.29	0.02
KKucretsizcalisankadinsayi	4.99	1.83	2.73	0.01
Kkmucevherharcama	0.04	0.01	3.14	0.00
Dkadinsagliksigortasi	6.37	0.67	9.46	0.00

Dksosyalguvenlik	0.43	1.49	0.29	0.77*
Kkadinharcamalaroran	-0.77	0.09	-8.95	0.00
KKsurekliistecalisansayi	-0.24	1.34	-0.18	0.86*
Kkgecisiistecalisansayi	0.41	1.93	0.21	0.83*
KKokumayazmabilmeysayi	3.04	0.62	4.89	0.00
Kkilkokulsayi	-0.37	0.42	-0.87	0.38*
Kkortaokulsayi	-1.93	0.99	-1.95	0.05
Kklisesayi	-2.55	0.67	-3.80	0.00
Kkuniversitesayi	-2.69	2.12	-1.27	0.21*
R Kare	0.21	F-istatistiği	45.89	
Adjusted R Kare	0.21	Olasılık (F)	0	
Regresyon standart hatası	24.54	DW istatistiği	1.74	

*: İstatistiksel olarak anlamsız.

5. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de kentsel kesim için 2003 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi verilerini kullanarak açlık ve yoksulluk sınırı belirlenmiştir. Yetişkin bir kişi için aylık açlık sınırı 2003 yılı fiyatlarıyla 59,56 TL iken, yoksulluk sınırı 149,40 TL’dir. Bu değerlere göre Türkiye’de kentsel kesimde yer alan toplam 7.464 hanenin yoksulluk sınırı altında olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında, yatay kesit ekonometrik analizlerle yoksul olma olasılığı ve yoksulluk açığı üzerinde etkili olan faktörler ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın ayırt edici özelliği, özellikle kadının hane ve toplum içindeki ekonomik ve sosyal statüsünün etkisini inceliyor olmasıdır. Ekonometrik analiz, hanehalkı reisine ait bazı özelliklerin etkili olduğuna işaret etmektedir. Reisin çalışıyor olmasının ve çalıştığı sektörün yoksul olma olasılığı ve yoksulluk açığı üzerinde etkili olduğu gözlenmektedir ve birbiriyle tutarlı sonuçlar vermektedir. Reisin sürekli bir işte çalışıyor olması, otonom yoksulluk açığını azaltmakta iken; yoksul olma olasılığının, olmama olasılığına göre daha düşük seviyede yer almasını sağlamaktadır. Buna karşın reisin eğitim dışındaki diğer tüm sektörlerde çalışıyor olması, otonom yoksul olma olasılığının olmama olasılığından daha yüksek çıkmasına neden olmaktadır. Eğitim sektöründe çalışıyor olması ise ancak hane yoksul ise yoksulluk açığında azaltıcı bir etki yaratabilmektedir. Bu durum bir başka deyişle, eğitim sektöründe çalışan bir ferдин ortalama gelirinin, tüm diğer sektörlerde kazanılan ortalama gelirden daha düşük olduğunu ifade etmektedir.

Reisin eğitim seviyesi incelendiğinde, yoksulluk açığının azaltılabilmesi için reisin orta ve üstü bir eğitim seviyesine sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Hanenin, yoksulluk

sınırı altına düşme olasılığı, reisin eğitim seviyesinin yükselmesi ile düşecektir. Buradan işgücü piyasasında yükselen eğitim seviyesinin, daha yüksek bir ücretle karşılaştığı sonucu çıkarılabilir. Reisin, konumu itibarı ile hem ailenin ekonomik düzeyi hem de yetişen çocukları ve onların davranışı için önem ve örnek teşkil ettiğinden, onun eğitim seviyesinin yükselmesi ve işsiz olmak yerine çalışmayı tercih etmesi önemlidir. Eğer reis sabit ücret ile çalışıyor ise bunun yoksulluk açığı üzerinde arttırıcı etki yaratması, gelirin görece olarak diğer gelir türlerine göre daha düşük olduğu yönünde ipucu verebilir. Bir başka açıdan bakıldığında, reis sabit ücretle çalışıyorsa, artan harcamalarını karşılayamamakta olduğu anlaşılabilir.

Bu çalışmadan çıkarılabilecek bir diğer sonuç, hanede çalışma yaşındaki kadın ve erkek nüfusun artmasının yoksulluk açığını azalttığıdır. Buna paralel olarak hanedeki çalışma yaşında olanların toplamının artması, hanenin yoksul olma olasılığının olmama olasılığına göre daha düşük seviyede yer almasına neden olmaktadır. Bu bulgular, hanede toplam çalışan sayısındaki artışla yoksulluk açığının azalacağı yönündeki bulgularla da desteklenmektedir. Çalışma yaşamına ilişkin diğer iki bulgu da özel sektör ve aynı gelir etkisidir. Toplam hane geliri içinde aynı gelirin artması yoksul olma olasılığının, olmama olasılığı karşısında daha yüksek seviyede yer almasına yol açmaktadır. Farklı ihtiyaçları karşılayabilecek çeşide ve dağılıma sahip olan aynı gelir, hanenin temel ihtiyaçlarını karşılamıyorsa bu sonuç beklenendir. Çünkü hanenin nakdi geliri harcama aşamasında sahip olduğu tercih özgürlüğü, aynı gelir harcanmadığı için ortadan kalkmaktadır. Özel sektör ortalama gelirinin ise kamuya göre daha yüksek olduğu görülmektedir ancak toplam gelir içinde özel sektör payı arttıkça, yoksul olma olasılığı, olmama olasılığı karşısında daha yüksek olmaktadır.

Kadının hane içinde ve toplumdaki ekonomik ve sosyal statüsünün yükselmesi ile yoksul olma olasılığı ve yoksulluk açığı arasında kısmen sınırlı da olsa, ters yönde bir ilişki söz konusudur. Burada varsayım, statüsü yükselen kadının aile içinde ekonomik kararlarda söz sahibi olacağı ve özellikle hane harcamalarını yönlendirebileceği yönündedir. Örneğin kadının mobilitesinin olması, onun ekonomik ve sosyal özgürlüğe sahip olduğunu göstermekte ve böyle bir hanede yoksulluk açığı üzerinde azaltıcı etki beklenmektedir. Yine benzer etkinin, kadının hane kararlarında daha aktif bir role sahip olacağı varsayımıyla, hane reisi ve eşi arasındaki

yaş farkının kapanması ile de ortaya çıkması beklenmektedir. Hane gelirinin içinde kadınların elde ettiği gelir payının artmasının da -kadının artan ekonomik gücü olarak yorumlandığında- yoksulluk açığı üzerinde azaltıcı bir etki yaratacağı beklenmektedir. Benzer bir etkinin yine kadınların sahip olduğu altın, mücevher gibi değerlerin artmasıyla ortaya çıkması umulmaktadır. Ancak ekonometrik tahminler beklentilerin aksine elde edilmiş, hane reisi ile eşi arasındaki yaş farkının kapanmasının ve kadınların sahip olduğu altın, mücevher gibi değerlerin artmasının yoksulluk açığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadının elde ettiği gelirin payının artması ile yoksulluk açığı arasında ise pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Bu bulgular, Türkiye’de kentsel kesimde yoksulluk/yoksulluk açığı üzerinde etkili bir sonuç elde edebilmek için hane reisinin ve hanedeki kadınların önemli bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Eğitim seviyesinin, hem kadın hem erkek için en az lise ve dengi statüye yükseltilmesi; istihdamın eğitim ve hizmet sektörleri dışına kaymasının önemli olabileceği gözlenmektedir. Kadınların ekonomik ve sosyal açıdan daha özgür ve güçlü bir statüye yükselmesi, aile refahı için önem arz etmektedir. Hanenin toplam refahının artması için kadınlar ve çocuklar lehine politikaların oluşturulması, buna paralel olarak kaynak dağılımı yönetiminin kadına devredilmesi ve kadının karar mekanizmasına dahil edilmesi de önemli diğer unsurlardır. Hanenin kaynak dağılımını kadın ve çocuklar lehine kaydırmak için başta kadının eğitim seviyesi artırılıp, istihdam edilmesi sağlanmalıdır. İstihdam edilen kadınların ise çalışma koşullarının ve özellikle ücretlerinin yeniden düzenlenmesi, kadın gelirinin toplam hane geliri içindeki payının artırması yanında, toplumun kadına bakışını ve bunun sonucunda ortaya çıkan kadının yapabilirlik gücünün üst basamaklara çıkmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle bebek ve çocuk sağlığını korumak ve bunun sonucunda toplumsal kalkınma ivmesi yakalayabilmek için kadınların daha yüksek oranda işgücüne katılmalarının sağlanması uygulanacak en önemli politikalar arasında sayılabilir. Zira kadınların işgücü piyasasına dahil olmasıyla birlikte gelirinin artması, hanede gıdaya ayrılan bütçenin atmasını ve bu yolla hanehalkı üyelerinin daha iyi beslenmesine katkı sağlarken; sigara ve alkole ayrılan bütçenin azalmasına neden olmaktadır. Çünkü dezavantajlı gruplar içinde yer alan ve sosyal dışlanmayla da baş etmek zorunda kalan kadınların, her şeye rağmen hanenin diğer üyelerinin refahını ilgilendiren birçok görevi üstlenmiş oldukları tartışılmaz bir gerçektir. Bu nedenle çalışan ya da mali destek gören

kadınların öncelikle bebek ve çocukları için yaptıkları gıda, sağlık ve eğitim harcamalarını artırmaları sağlıklı nesillerin yetişmesiyle sonuçlanmaktadır.

Son olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini yaymayı ve kadının statüsünü geliştirmeyi amaçlayan destek ve güçlendirme politikaları ile cinsiyete dayalı bakış açısının oluşması; toplumun bütün alanlarını ilgilendiren politikaların bütünleşmesine ve bütünleşik bu politikaların yeterli kurumsal ve mali desteklerle her düzeyde uygulanmasına bağlıdır.

KAYNAKÇA

BAYSAL, Ayşe

1991 **Genel Beslenme**, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara.

BECKER, Gary Stanley

1976 **The Economic Approach to Human Behavior**, Chicago: University of Chicago Press.

BEHRMAN, Jere Richard

1997 “Intra-household Distribution and the Family.” in *Handbook of Population and Family Economics*, ed. M. R. Rosenzweig and O. Stark. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.

BROWNING, Martin and Pierre Andre CHIAPPORI

1998 “Efficient Intra-Household Allocations: A General Characterization and Empirical Tests”, *Econometrica* 66(6): 1241-1278.

BUĞRA, Ayşe ve Çağlar KEYDER

2007 “Sosyal Yardım Uygulamaları ve Topluma Yararlı Faaliyet Karşılığında Asgari Gelir Desteği Uygulaması” UNDP, Ankara. <http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/socialassistancereports.pdf>

CHIAPPORI, Pierre Andre

1988 “Nash-Bargained Household Decisions: A Comment”. *International Economic Review* 29 (4): 791-796.

CHIAPPORI, Pierre Andre

1992 “Collective Labor Supply And Welfare.” *Journal Of Political Economy*, Vol. 100 (3): 437-467.

DİNÇOFLAZ, N.Janset

2009 “Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları”, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınları Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

DPT

2006 “2006 Yılı Programı”, ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf, (03.05.2012), s. 91.

DUMANLI, Recep

1996 “Türkiye’de Yoksulluk Sorunu ve Boyutları”, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002.

DURRANT, Valerie L. and Zeba A. SATHAR

2000 “Greater Investments in Children Through Women’s Empowerment: A Key To Demographic Change in Pakistan?” Policy Research Division No. 137. Population Council, New York.

ERDUT, Tijen.

2001 “TİSK Gelişen Sanayi Merkezlerinde Kadın İşgücü Panelleri I-II”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, Yayın No: 205, Ankara.

GLICK, Peter

2002 “Women’s Employment and Its Relation to Children’s Health and Schooling in Developing Countries: Conceptual Links, Empirical Evidence, and Policies”, Cornell Food and Nutrition Policy Program Working Paper No. 131, September.

GÜNEŞ, Fatime

2011 “Farklı Emek Kategorileri Açısından Kadın Yoksulluğu”, Çalışma ve Toplum, Sayı: 29, 2011/2, 217-248.

HADDAD, Lawrence and John HODDINOTT

1994 “Women’s Income and Boy-Girl Anthropometric Status in the Cote d’Ivoire”, World Development, Vol. 22 (4): 543-553.

HADDAD, Lawrence, John HODDINOTT and Harold ALDERMAN, eds.

1997 “Intra-household Resource Allocation in Developing Countries: Methods, Models, and Policy”, Baltimore, Md., U.S.A.: Johns Hopkins University Press for the International Food Policy Research Institute.

HODDINOTT, John and Lawrence HADDAD

1995 “Does Female Income Share Influence Household Expenditures? Evidence from Cote D’Ivoire”, Oxford Bulletin of Economics and Statistics 57(1): 77-95.

LUNDBERG, Shelly and Robert A. POLLACK

1993 “Separate Spheres Bargaining and the Marriage Market”. Journal of Political Economy 101 (6): 988-1010.

LUNDBERG, Shelly, Robert A. POLLACK and Terence J. WALES

1997 “Do Husbands and Wives Pool Their Resources? Evidence from the United Kingdom Child Benefit”, *Journal of Human Resources*, Vol. 32 (3): 463-480.

MANSER, Marilyn and Murray BROWN

1980 “Marriage and Household Decision Making: A Bargaining Analysis”.
International Economic Review 21 (1): 31-44.

McELROY, Marjorie B. and Mary J. HORNEY

1981 “Nash-bargained Household Decisions: Toward a Generalization of the Theory of Demand”, *International Economic Review* 22 (2): 333-349.

ÖZTÜRK, Mustafa ve Başak Işıl ÇETİN

2009 “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”; *Journal Of Yasar University*,3(11), Vol. IV, No: 16, 2661-2698.

ROUSHDY, Rania

2004 “Intra-Household Resource Allocation in Egypt: Does Women’s Empowerment Lead to Greater Investments in Children?” *Economic Research Forum (Erf) Working Papers* No. 200410, Cairo: Economic Research Forum.

SALLAN GÜL, Songül

2005 “Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması”, *Amme İdaresi Dergisi*, 38 (1), 25-45.

ŞENSES, Fikret

2003 “Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk”, *İletişim Yayınları*, 3.Baskı, İstanbul.

THOMAS, Duncan

1993 “The Distribution of Income and Expenditure within the Household”, *Annales de Economie et de Statistiques* 29 (January-March): 109-136.

QUISUMBING, Alice and John MALUCCIO

2000 “Intra-household Allocation and Gender Relations: New Empirical Evidence from Four Developing Countries”, *FCND Discussion Paper* 84. IFPRI, Washington, D.C.

UÇAR, Ceren

2011 “Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri”, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Afşaroğlu Matbaası, Ankara.

ULUTAŞ, Ü. Çağla

2009 “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”, Çalışma ve Toplum, Sayı:21, 2009/2, 25-40.

UDRY, Christopher

1996 “Gender, Agricultural Production And The Theory of The Household.” Journal of Political Economy, Vol. 104 (5): 1010-1046.

Ekler

Tablo E1. Sabit Terim Kukla Değişken İstatistikleri-Yoksul Olmayanla

	Cevap olumlu ise 1, diğer şekilde 0		
	Gözlem sayısı	Olumlu gözlem sayısı	Olumlu gözlem payı
DRucretli	10759	4763	0.44
DRozelsektor	10759	4607	0.43
DRsurekliis	10759	4516	0.42
DRtarim	10759	306	0.03
DRimalat	10759	1364	0.13
DRinsaat	10759	501	0.05
DRticaret	10759	2340	0.22
DRmalikurum	10759	409	0.04
DRhizmet	10759	1131	0.11
DRegitim	10759	528	0.05
DRcalismaokumayazmayok	10759	306	0.03
DRcalismailkokul	10759	1364	0.13
DRcalismaortaokul	10759	501	0.05
DRcalismalise	10759	2340	0.22
DRcalismaluniversite	10759	409	0.04
DHataerkil	10759	1254	0.12
DKadinsagliksigortasi	10572	1517	0.14
DKsosyalguvenlik	10572	697	0.07
DRokumayazmayok	10759	392	0.04
DRilkokul	10759	4419	0.41
DRortaokul	10759	1309	0.12
DRlise	10759	2687	0.25

Tablo E2. Değişken Tanımlayıcı İstatistikleri-Yoksul Olmayanlar

	Gözlem sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyasyon Katsayısı
HHkisisayisi	10759	3.46	1.45	0.42
HHhcalisanoran	10759	27.83	23.90	0.86
HHcalismayasioran	10759	75.90	27.06	0.36
HHkisiHHcalismayasisayi	10759	10.51	9.78	0.93
HHkisiHHcalisansayi	10759	3.85	4.35	1.13
Harcamagelirorani	10757	10.79	12.71	1.18
Aynigeliroran	10757	3.99	7.09	1.78
HHkisiAynigeliroran	10757	14.87	27.51	1.85
HHucretlicalisnanoran	10759	53.69	48.95	0.91
HHisverenclisanoran	10759	17.71	36.11	2.04
HHsureklicalisnanoran	10759	50.55	48.79	0.97

KKadingelirpay	10570	19.60	32.91	1.68
KHHkisiKadingelirpay	10570	53.80	93.57	1.74
KKadingelirortalamasapma	10759	3135.18	4802.94	1.53
KResyasfark	10759	27.89	8.03	0.29
KKucretsizcalisankadinsayi	10759	0.02	0.16	8.24
KKmucevherharcama	10749	4.18	37.92	9.06
KKadinharcamalaroran	10759	4.86	5.91	1.22
KKsurekliistecalisansayi	10759	0.15	0.39	2.56
KKgecisiistecalisansayi	10759	0.02	0.14	7.53
KKokumayazmabilmeyensayi	10572	0.17	0.42	2.44
KKilkokulsayi	10572	0.93	0.86	0.93
KKortaokulsayi	10572	0.11	0.31	2.96
KKlisesayi	10572	0.32	0.54	1.69
KKuniversitesayi	10572	0.13	0.37	2.71

Tablo E3. Sabit Terim Kukla Değişken İstatistikleri-Yoksullar

	Cevap olumlu ise 1, diğer şekilde 0		
	Gözlem sayısı	Olumlu gözlem sayısı	Olumlu gözlem payı
DRucretli	7507	3805	0.51
DRozelsektor	7507	4489	0.60
DRsurekliis	7507	2963	0.39
DRtarim	7507	287	0.04
DRimalat	7507	1195	0.16
DRinsaat	7507	779	0.10
DRticaret	7507	2009	0.27
DRmalikurum	7507	100	0.01
DRhizmet	7507	641	0.09
DRegitim	7507	123	0.02
DRcalismaokumayazmayok	7507	287	0.04
DRcalismailkokul	7507	1195	0.16
DRcalismaortaokul	7507	779	0.10
DRcalismalise	7507	2009	0.27
DRcalismaluniversite	7507	100	0.01
DHataerkil	7507	1620	0.22
DKadinsagliksigortasi	7467	2910	0.39
DKsosyalguvenlik	7467	846	0.11
DRokumayazmayok	7507	644	0.09
DRilkokul	7507	4756	0.63
DRortaokul	7507	910	0.12
DRlise	7507	1004	0.13

Tablo E4. Değişken Tanımlayıcı İstatistikleri-Yoksullar

	Gözlem sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Varyasyon Katsayısı
HHkisisayisi	7507	4.76	2.01	0.42
HHhcalisanoran	7507	24.89	18.41	0.74
HHcalismayasioran	7507	71.85	23.22	0.32
HHkisiHHcalismayasisayi	7507	18.58	18.46	0.99
HHkisiHHcalisansayi	7507	5.94	6.37	1.07
Harcamagelirorani	7504	10.42	34.70	3.33
Aynigeliroran	7504	6.36	9.95	1.56
HHkisiAynigeliroran	7504	28.70	47.09	1.64
HHucretlicalisanoran	7507	62.67	47.12	0.75
HHisverencalisanoran	7507	17.12	34.79	2.03
HHsureklicalisanoran	7507	49.28	48.09	0.98
KKadingelirpay	7464	12.57	27.59	2.19
KHHkisiKadingelirpay	7464	52.68	121.26	2.30
KKadingelirortalamasapma	7507	1941.40	1666.92	0.86
KResyasfark	7506	27.93	10.61	0.38
KKucretsizcalisankadinsayi	7507	0.03	0.22	7.28
KKmucevherharcama	7507	1.34	18.19	13.62
KKadinharcamalaroran	7507	3.02	3.93	1.30
KKsurekliistecalisansayi	7507	0.08	0.31	3.69
KKgecisiistecalisansayi	7507	0.05	0.25	4.95
KKokumayazmabilmeyensayi	7467	0.17	0.42	2.44
KKilkokulsayi	7467	1.45	1.08	0.74
KKortaokulsayi	7467	0.09	0.30	3.45
KKlisesayi	7467	0.20	0.48	2.45
KKuniversitesayi	7467	0.02	0.14	7.41

Tablo E5. Yetişkin için Aylık Açlık Sınırı

Yetişkin Erkek Besin sepeti	Günlük Kalori İhtiyacı ve Parasal Değeri			
	Gram	Kalori	Kg. fiyatı (TL-2003)	Sepetin değeri (TL-2003)
Ekmek	242	690	1.01	0.25
Un	41	145	0.92	0.04
Yufka	41	145	1.61	0.07
Pirinç	41	145	1.94	0.08
Et	82	206	6.67	0.55
Sıvı yağ	21	185	3.83	0.08
Beyaz peynir	21	47	3.62	0.08
Yumurta	34	47	0.11	0.00
Yoğurt	240	144	1.81	0.43
Kuru bakliyat	34	122	1.85	0.06
Kuru soğan	33	13	0.45	0.01
Patates	102	78	0.48	0.05
Taze meyve	204	102	0.57	0.12
Taze sebze	170	85	0.74	0.13

Şeker	42	165	1.63	0.07
Zeytin	14	20	4.33	0.06
Reçel	20	61	4.87	0.10
TOPLAM	1382	2400		2.16
Yetişkin Kadın				
Besin sepeti	Gram	Günlük Kalori	İhtiyacı ve Parasal Değeri	Şepetin değeri
		Kalori	Kg. fiyatı (TL-2003)	(TL-2003)
Ekmek	200	570	1.01	0.20
Un	34	118	0.92	0.03
Yufka	34	118	1.61	0.05
Pirinç	34	118	1.94	0.07
Et	69	172	6.67	0.46
Sıvı yağ	17	155	3.83	0.07
Beyaz peynir	17	40	3.62	0.06
Yumurta	29	40	0.11	0.00
Yoğurt	197	118	1.81	0.36
Kuru bakliyat	29	105	1.85	0.05
Kuru soğan	33	13	0.45	0.01
Patates	87	67	0.48	0.04
Taze meyve	172	86	0.57	0.10
Taze sebze	144	72	0.74	0.11
Şeker	35	138	1.63	0.06
Zeytin	12	18	4.33	0.05
Reçel	17	52	4.87	0.08
TOPLAM	1160	2000		1.81
		Açlık Sınırı (TL-2003)	Yoksulluk Sınırı (TL-2003)	
Yetişkin için aylık ortalama		59.56	149.4	

Extensive Summary

Introduction

For long years economists considered households as a single economic agent that pools intrahousehold resources together and that have members who have common preferences. In the relevant literature this type of household models are called “unitary household” models but later this approach was questioned by scholars for various reason. Studies regarding many developed and developing countries show that resources are not distributed equally in the households and in most of the cases the distribution occurs in favor of man against woman and children. In addition, there are studies that give the empirical evidence such that, the children are better taken care of with the rising share of woman’s income in total; woman becomes more influential on the household expenditure patterns again as her income in the household increases; the expenditure on education, health and accommodation increases again with the rising share of woman’s income.

In this study, food-poverty and poverty lines in the urban areas of Turkey are determined by utilizing the monetary approach. In the second part, econometric analyses are carried out to determine the factors that affect the possibility of being poor and poverty gap.

Methodology

Data set

Due to its regional disaggregation, socio-economic and demographic content and large sample size, in this study The Household Budget Survey of year 2003 is employed. In total this survey includes more than 25.000 households and about 107.000 individuals.

Calculation of food-poverty and poverty lines

While calculating food-poverty line, first the daily required calorie intake of an adult man and woman are calculated (2.400 and 2.000 calories respectively for man and woman). At the second stage, the “healthy” food basket in grams that would provide the required calorie intake is decided. Thirdly, the unit prices in Turkey are used to calculate the cost of this food basket which would give the daily food-poverty line for the adult (once this figure is multiplied

by 30, monthly food-poverty line is achieved). At the last stage, household food expenditure per adult is compared with food-poverty line to determine whether the individuals are below or above the food-poverty line.

To calculate poverty line, the food expenditures of the people living under food-poverty line are regrouped in ranges of %1. The monthly average per adult accommodation and clothing expenditures (basic non-food necessities) of the people in the %1 that includes the food-poverty line are added to the value of food-poverty line and monetary value of poverty line is calculated. The assumption here is that people who are living just about the food-poverty line could only have sources left for their other non-food necessities. To determine whether someone is poor or not this time per adult total expenditures (rather than food expenditures) are compared with the poverty line. In this study the monthly food-poverty and poverty lines calculated are 59.56 TL and 149.40 TL (in 2003 prices). It is observed that in urban areas of Turkey 7.464 households are living under poverty line.

Econometric model

Factors that may affect the possibility of being poor and poverty gap are estimated in urban areas of Turkey by using cross-section econometric models. Poverty gap is defined as the difference between poverty line and household expenditures and as the expenditures increase the level of poverty declines. In this study, as a difference from the similar studies, the impact of intrahousehold resource allocation on poverty gap is analyzed as well. Basing on the assumption that “woman will have power to direct household expenditures as her economic and social status improves both in household and society”, in this study it is aimed to test the impact of indicators regarding woman’s social and economic status on poverty gap. The factors that may affect possibility of being poor and poverty gap are classified under education, demographic structure, working status, income source groups and indicators regarding woman’s socio-economic and demographic status are also used.

Demographic indicators attribute importance for man’s and woman’s education level and age separately and consider these specifics under social and physical capital. Moreover, the

ratio of man to woman and number of children by gender in the household are important as well. To represent household and societal characteristics, regional diversification and rural-urban difference in household residential areas observed to be important in the applied literature. Here the aim is to reflect the cultural differences among regions. Similarly, the type of family, whether patriarchic or not, becomes significant as well. To reflect the individual status, information such as whether the woman is a paid or unpaid family worker, whether she has a permanent or temporary job, whether she has health insurance or not, and value of valuables she owns are used. To reflect her societal status, her share of personal/individual expenditures (make up materials, hair dresser, clothing and related accessories, health care, sewing materials etc.) in total are used. As this share increases the woman is expected to be more mobile. Similarly woman’s income share in total earned income, deviation of woman’s income from the average woman income in the region, whether she is working at home or not and lastly age difference between the husband and spouse gains importance.

To find factors that determine the possibility of being poor logistic type models are used by using maximum likelihood estimators. For the factors behind poverty gap, linear models are used using ordinary least square estimators.

Results

The economic sector that the household head works in is observed to be significant on the possibility of being poor. Except education sector, working in all the other sectors, has a decreasing impact on the autonomous possibility of being poor compared to the health sector. Again, education level of the household head seems to be important. As the level increases this has a decreasing impact on the autonomous possibility of being poor and poverty gap.

If the share of in-kind income in total and if the number of working age people in the household increases, these factors cause a rise in the possibility of being poor. In addition, as the share of self employed, employers, number of people working for fixed wage/salary and unpaid family workers increase, these result in a rise in the possibility of being poor. However, working in private sector rather than public, decreases the possibility. As the number of people

in the household increases the possibility of being poor increases as well. The rising share of woman's income in total, women's having a permanent job and decreasing age difference between household head and his wife are observed to decrease the possibility of being poor.

Constant term dummy variables are included to test the impact of household head's having at least secondary level of education and having a permanent job. As the education level increases and if the household head is working, these factors have a decreasing impact on autonomous poverty gap. However, interestingly, if the household head is working with fixed salary/wage this has an increasing impact on autonomous poverty gap. As it was before, the sector that the household head works in is found to be significant on autonomous poverty gap.

If the number of working age people by gender increases, this has a rising impact on poverty gap. But if the working age people are actually employed than this has a decreasing impact. To reflect the effects of education level, numbers of working people that has at least high school degree, at least secondary school degree and lower than secondary school are used. While the first one is found to decrease the poverty gap, the last two had an increasing impact on poverty gap.

Woman's mobility, rising share of wife's income, rising value of woman's valuables and rising share of woman's income in the household are all observed to narrow poverty gap.

Conclusion

Factors that have significant impact on possibility of being poor and poverty gap have been estimated with econometric models. The unique feature of the study was that specific impacts of economic and social status of the women were also analyzed. Findings provide the information that in urban areas of Turkey particularly household heads' level of education and economic and social status of woman plays a significant role in achieving an improvement in poor peoples standard of living. The level of education for man and woman should be at least about high school. As the woman experiences improvement in her economic and social status, her contribution to household welfare increases. In addition, off-farm employment opportunities gain importance as well.